

O. Grishnova, Doctor of Economics, Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv,
O. Brintseva, PhD in Economics, Associate Professor
Kiev National Economic University named after Vadim Hetman, Kyiv

IMPLEMENTATION OF ENVIRONMENTAL RESPONSIBILITY IN THE PRACTICE OF THE MANAGEMENT OF DOMESTIC ENTERPRISES

The essence of environmental responsibility as part of CSR is proved in the article. The general evaluation of the most significant environmental problems in Ukraine is given. The lack of interest in environmental protection in domestic business is identified (it's indicated by the rapid increase in costs of utilities to pay the environmental tax, while the rate of growth of capital and current expenditure on environmental protection is minimal). The estimation of the level of implementation of environmental responsibility in the management practices of leading Ukrainian companies according to their non-financial reports is proved. The evaluation of environmental indicators by the standard GRI in reports of socially responsible companies are performed. The extremely low level of implementation of environmental responsibility in the practice of management of companies – ranking leaders at CSR in Ukraine is determined. The necessity of improving the environmental responsibility at all levels is substantiated.

Keywords: environmental responsibility, enterprise, environmental indicators, the level of environmental responsibility, corporate social responsibility (CSR).

УДК 65.011 (477)
JEL M140

Д. Баюра, д-р екон. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ НА ЗАСАДАХ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Розглянуто теоретичні та методологічні аспекти вдосконалення системи корпоративного управління вітчизняними акціонерними товариствами на принципах транспарентності та корпоративної соціальної відповідальності з урахуванням процесів глобалізації та євроінтеграції.

Ключові слова: корпоративне управління, конвергенція, корпоративна соціальна відповідальність, глобалізація, євроінтеграція.

Постановка проблеми. У результаті процесів глобалізації та євроінтеграції національних ринків акцій, у економічній науці змінюються методологічні підходи до процесу корпоративного управління, які поступово трансформуються у відповідності до нових викликів міжнародних закономірностей, стандартів та тенденцій. Зазначені процеси торкнулися функціонування в першу чергу великих публічних вітчизняних акціонерних товариств та міжнародних корпорацій, які бажають залучити капітал на міжнародних фондових ринках, або ж закріпитися у лістингу фондових бірж. Зростає кількість іноземних інвесторів, які бажають, або хочуть стати власниками акцій вітчизняних компаній. Хоча в період після глобальної кризи ця тенденція пішла на спад. Національні інвестори також беруть участь у придбанні акцій зарубіжних компаній. Міжнародні обсяги емісії звичайних акцій за різними оцінками зросли за останні 10 років у більш ніж 20 разів, і досягли в середньому більш як 140 млрд. дол. щорічної емісії. Нерезиденти беруть все більш активну участь у корпоративному управлінні в якості акціонерів, незалежних членів наглядових рад та менеджерів виконавчих органів управління. За даними Національної комісії з цінних паперів України зростає кількість особових рахунків іменних цінних паперів нерезидентів. Аналіз показує, що починаючи з 2003 року з урахуванням останніх глобальних кризових процесів, в Україні зберігається загалом тенденція до збільшення у власників-нерезидентів кількості рахунків у цінних паперах. Враховуючи значення агропромислового комплексу України не лише на внутрішньому ринку, але й, в першу чергу, на світовому ринку варто відзначити, що завдяки розбудові сучасної моделі корпоративного управління, поступово зростає сумарна ринкова капіталізація двадцяти вітчизняних публічних агрокомпаній, яка в цьому році перевищила більше 5 млрд. дол.

Глобальна конкуренція на міжнародних ринках цінних паперів, а також нові виклики в умовах глобальної кризи, стали причиною конвергенції систем корпоративного управління, формування нових фундаментальних принципів ОЕСР, пошуку шляхів подолання зловживан-

ня по відношенню до міноритарних акціонерів та активів акціонерних товариств (корпорацій) тощо. В умовах глобалізації корпоративне управління стало відноситися до всієї системи управління та контролю в компаніях, включаючи бізнес-процеси, комерційні стратегічні корпоративні цілі та цінності, а також внутрішні та зовнішні контролюючі організаційно-економічні механізми та кодекси корпоративної поведінки. В той же час, Україна впала на 11 позицій до 84 місця у рейтингу "World Economic Forum" про конкурентоспроможність економік світу 2013-2014 роках. Суттєва вага в цьому важливому світовому індекаторі конкурентоспроможності належить процедурам захисту прав міноритарних акціонерів. На жаль, держава не приділяє цьому належної уваги. Україна входить в число аутсайдерів щодо захисту прав міноритарних акціонерів. Це не сприяє розвитку ринку цінних паперів, адже домогосподарства у більшості провідних країн світу виступають джерелом ресурсів та зростання акціонерного капіталу.

Зближення правових норм, особливо в країнах Європейського Союзу, які регулюють питання корпоративного управління, поглиблення процесів інформаційного обміну між учасниками корпоративного управління активно впливає на конвергенцію систем корпоративного управління. Головними чинниками процесу конвергенції є глобалізація фінансових і товарних ринків, відкритий обмін ідеями, інформацією. Однак це не означає повну уніфікацію інституціонального середовища та національних інститутів корпоративного управління [1, с. 129-140]. Побудова ефективних систем корпоративного управління на засадах корпоративної соціальної відповідальності завжди сприяє впевненості стратегічних та портфельних інвесторів, фондових ринків та усіх заінтересованих осіб. Тому дослідження проблематики удосконалення системи корпоративного управління в умовах глобалізації, слід розглядати як важливий інструмент не лише розвитку ринків капіталу, але й сталого інституту відповідального корпоративного управління та зростання вартості бізнесу в довгостроковій перспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стратегічне та організаційне забезпечення розвитку корпоративного управління на засадах соціальної відповідальності дає змогу уникнути багатьох корпоративних ризиків та вирішувати корпоративні конфлікти. Безумовно це вимагає розвитку соціального діалогу із заінтересованими особами корпорацій і звичайно цьому сприяють процеси конвергенції систем корпоративного управління. Поняття "конвергенція" розглядається і походить від латинського терміну "convergens", що означає зближення різних економічних систем, стирання між ними відмінностей і, як правило, обумовлена спільністю соціально-економічних проблем і наявністю об'єктивних закономірностей їх розвитку. В основі міжнародного кодексу корпоративного управління ОЕСР, який носить назву "Корпоративне управління: вдосконалення конкуренції і доступ до капіталу в епоху глобальних ринків" лежать чотири головних принципи: справедливість, транспарентність, підзвітність та відповідальність [2, с.150-152]. Починаючи з березня 2012 року в Європейському Союзі вводяться єдині правила щодо розбудови систем корпоративного управління, в тому числі вирішення гендерних проблем (див.11).

Однак, як і в Україні, зазначені проблеми потребують більш системної уваги. Так, професор економіки Джеффри Д.Сакс, який являється директором Інституту Землі при Колумбійському університеті, а також спеціальним радником Генерального Секретаря ООН з питань Цілей розвитку тисячоліття в новій статті відмічає, що "Корпоративна корупція виїшла із під контролю за двома основними причинами. По-перше, великі компанії в даний час є багатонаціональними, в той час як уряди залишаються національними. Великі компанії настільки фінансово сильні, що уряди бояться їм кинути виклик"[8].

У даний час проблеми корпоративного управління не вирішені не лише в Україні, але й розвинутих країнах. Однак, європейські компанії активно інтегруються у Альянс з корпоративної соціальної відповідальності та партнерства з Європейською Комісією. Корпоративне управління європейської континентальної (німецької) моделі, як показують останні наукові дослідження, в даний час, на відміну від України, практично забезпечує рівну участь акціонерів та співробітників в наглядових радах, реалізації прав спільного управління, а також нагляд за проведенням щорічних зборів акціонерів. Наглядові ради європейських компаній переважно формуються з участю працівників компаній та незалежних членів, які не являються акціонерами. Тобто вони мають бути сформовані таким чином, що дозволить мати у їх складі осіб, що володіють знаннями, здібностями та експертним досвідом, які необхідні для здійснення поставлених перед ними функцій та зобов'язань щодо розвитку бізнесу та зростання ринкової капіталізації компанії.

Отже, за сучасного стану розвитку наукової думки, потребують додаткового наукового дослідження не лише питання удосконалення, конвергенції систем корпоративного управління, але й подолання корпоративної корупції та напрацювання шляхів формування корпоративної соціальної відповідальності компанії в умовах глобалізації. В умовах глобалізації, необхідно розвивати нові функції корпоративного управління в сфері діяльності операційної діяльності компанії на ринках, формування міжгалузевих ланцюжків створення доданої вартості, розвитку процедур внутрішнього та зовнішнього корпоративного контролю та аудиту.

Мета статті – у ході написання статті ставилося завдання розглянути методологічний аспект удосконалення системи корпоративного управління на засадах

корпоративної соціальної відповідальності з урахуванням глобалізаційних процесів та євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження Система корпоративного управління в окремих вітчизняних підприємствах розбудовується на вищезгаданих глобальних принципах. Принцип справедливості спрямований на захист прав, в першу чергу міноритарних акціонерів від угод, які спрямовані на зменшення їх активів та активів самих акціонерних компаній. Однак, не дивлячись на те, що прийнято Закон України "Про акціонерні товариства" на законодавчому рівні необхідно більш чітко врегулювати питання захисту прав акціонерів та системно забезпечити регулювання ринку цінних паперів, особливо процесу знерухомилення (дематеріалізації) іменних цінних паперів у депозитарній системі. В Україні цей принцип недотримується у зв'язку з великою кількістю непублічних приватних (закритих) акціонерних товариств, а також поширення інтегрованих корпоративних структур з перехресним володінням акціями. Власний аналіз засвідчує, що практично корпоративне управління переходить і все більш залежить від зовнішнього середовища функціонування компанії. Тому сучасним системам корпоративного управління властиві чисельні суперечності, які потребують збалансованого, можна стверджувати, програмно-цільового вирішення.

Принцип транспарентності передбачає те, що акціонерні товариства повинні надавати інформацію про фінансовий стан, зобов'язання, структуру власності та основні положення корпоративного управління. Дотримання цього принципу особливо актуально для потенційних інвесторів (майбутніх акціонерів), які адекватно можуть оцінити свої ризики та віддачу від інвестицій. Недотримання цього принципу призводить до порушень прав акціонерів та стимулює притік в Україну спекулятивного капіталу. Навіть у вітчизняних акціонерних товариствах, які мають кращу практику корпоративного управління, наприклад компанії банківського і страхового сектора, цього принципу не завжди дотримуються. Про значні порушення засвідчила глобальна фінансова криза, яка особливо відбилася на функціонуванні компаній даних секторів економіки. Це наголошує на тому, що необхідно затвердити норми щодо розкриття інформації про акціонерів, які суттєво впливають на корпоративне управління компанії. На фінансовому ринку практично відсутній контроль за акціонерами та їх групами, які мають суттєвий вплив на діяльність товариств. Практично нині до кінця не вирішена проблематика надання заінтересованим особам якісної та своєчасної інформації про функціонування акціонерної компанії. Це традиційно існує, у зв'язку з тим, що починаючи від заснування корпоративних форм ведення бізнесу, акціонерна власність тяжіла до концентрації в небагатьох власників. Однак, в останні роки невпинно зростає роль інституційних інвесторів, які активно беруть участь в органах управління.

Принцип підзвітності передбачає створення в акціонерних товариствах ефективної системи контролю за діяльністю менеджерів на основі пошуку консенсусу між членами наглядової ради, правлінням, ревізійної комісії, комітетами наглядової ради, акціонерами, незалежними аудиторами, заінтересованими особами. Ефективність корпоративного управління залежить від чіткого розподілу функцій між органами управління акціонерними товариствами. В Україні чіткий розподіл функцій у сфері корпоративного управління акціонерними товариствами трапляється досить рідко. Про що свідчать результати чисельних міжнародних та вітчизняних досліджень. Виконавчі органи акціонерних компаній, якими володіють мажоритарні акціонери, як правило, по-

вністю підконтрольні, що не забезпечує їх незалежність і призводить до ігнорування прав меншості акціонерів та заінтересованих осіб. Однак, економічна ефективність публічного акціонерного товариства оцінюється за багатьма показниками, в першу чергу, з точки зору корпоративного управління – ціною акцій.

В контексті корпоративного управління завжди виникає запитання "Хто несе відповідальність за ефективність управління компанією. Виходячи із власного аналізу, слід стверджувати про необхідність розбудови партнерських відносин між наглядовою радою, правлінням та іншими заінтересованими особами. Тобто принцип відповідальності залежить та тісно пов'язаний із функціями корпоративної влади, контролінгу. Принцип відповідальності акціонерних товариств перед суспільством передбачає дотримання норм чинного законодавства (господарського, трудового, антимонопольного, податкового, охорони навколишнього середовища тощо), а також функціонування акціонерних товариств з врахуванням суспільних потреб та соціальної відповідальності бізнесу. Вітчизняні акціонерні товариства у ході вдосконалення системи корпоративного управління повинні ставати соціально відповідальними. "Соціальна корпоративна відповідальність – це вільний вибір на користь зобов'язання підвищувати добробут громади через відповідні підходи до ведення бізнесу, а також надання корпоративних ресурсів" [3, с. 3]. Тобто в основу принципу закладено гуманність та справедливість, які виступають засобом, ціллю та відповідним методом досягнення успіху бізнесу.

Німецький економіст, професор Альфред Хайд вважає, що системне співставлення різних структур корпоративного контролю необхідно здійснювати з точки зору їх ефективності. При цьому розрізняють системи з ринковою орієнтацією, як це прийнято в США і Великобританії, і системи із сітьовою орієнтацією або орієнтацією на відношення між партнерами, які використовуються в країнах Європи та Японії. "Концептуалізація структур корпоративного контролю вимагає розмежування між внутрішніми і зовнішніми (з позиції підприємства) механізмами контролю. До важливих внутрішніх відносять функцію контролю наглядової ради, конкурентні відносини між окремими керівними органами підприємства і контрольне-управлінську функцію найбільш значимих за часткою участі і тому найбільш активних власників. Під зовнішніми контрольними механізмами розуміють "ринки фірм", вплив крупних кредиторів (наприклад, банків) або конкуренцію на ринках готової продукції. При цьому слід враховувати, що внутрішні і зовнішні контрольні механізми не виключають один одного. Навпаки, один із неефективно працюючих механізмів замінюється або доповнюється іншим" [4, с.95-106].

Таким чином, на наш погляд, комплексна характеристика механізмів контролю в системі корпоративного управління дозволяє оцінити їх вплив на інвестиційну активність та результати діяльності акціонерних товариств. Інституційні інвестори багато уваги при виборі об'єктів інвестування приділяють оцінкам рівня корпоративного управління. У світовій практиці до цього часу не має єдиної методології оцінки ефективності корпоративного управління. У той же час, в багатьох країнах існують кодекси та рейтинги корпоративного управління, які враховують як принципи корпоративного управління ОЕСР, так і національні реалії розвитку акціонерних відносин. В Україні поки що не існує національного кодексу корпоративного управління, а затверджені "Принципи корпоративного управління" Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку носять рекомендаційний характер. У той же час, поява такого

документа як національні "Принципи корпоративного управління" передусім обумовлена важливістю корпоративного управління та його впливом на розвиток економіки, зокрема інвестиційні процеси та ефективність діяльності акціонерних товариств та їх конкурентоспроможність. Як зазначається в Принципах, одним із головних чинників, який впливає на успішну діяльність товариства, є можливість його доступу до інвестиційних ресурсів. Водночас товариства, особливо публічні, не можуть розраховувати на довіру інвесторів та надходження зовнішнього фінансування, якщо вони не вживають заходів щодо запровадження ефективного корпоративного управління. В першу чергу необхідно сформувати механізми належного захисту прав інвесторів, управління та внутрішнього та зовнішнього контролю, відкритості та прозорості у своїй діяльності.

Основними характеристиками корпоративного управління є групи акціонерів, структура власності та акціонерного капіталу. Аналіз тенденцій формування акціонерного капіталу в Україні свідчить про його складність та розбіжність (відхилення) від класичних моделей, які реалізовані в розвинутих країнах. За висновками експертів стовідсотковий рівень реалізації принципів корпоративного управління ОЕСР не досягнутий в жодній країні. Найбільш досягли успіху розвинуті країни, в першу чергу в яких розвивається англо-американська модель корпоративного управління – США, Канада, Гонконг. За ними слідує країни з континентальним корпоративним правом – Німеччина, Франція та інші [5, с. 2]. Для України, так само як і для Росії важливий досвід з розвитку корпоративного управління не лише в розвинутих країнах, але й країнах з перехідною економікою.

Якщо порівнювати захищеність прав дрібних акціонерів України з розвинутими країнами, то практично вітчизняні меншості акціонери не мають права відмінити рішення керівництва акціонерного товариства, а також дієвого механізму викупу акцій та реалізувати права на обов'язковій дивіденди. Все це свідчить про необхідність трансформації вітчизняної системи корпоративного управління відповідно до міжнародних вимог у ринкову модель.

До того ж, в даний час, не існує єдиної ідентифікації української системи корпоративного управління – віднесення її до класичних моделей (англо-американської, німецької, або ж японської). Але більшість науковців та практиків схиляються до того, що "в Україні було обрано так звану континентальну (німецьку) модель корпоративного управління, яка на відміну від американської орієнтована на обмежену кількість акціонерів, або на наявність конкретного кола акціонерів, які публічно контролюють товариство" [6, с. 61]. Дійсно, на наш погляд, в Україні розвивається специфічна форма корпоративного управління – мажоритарно орієнтована модель.

Системи корпоративного управління в світовій практиці формувалися під безпосереднім впливом ринку цінних паперів. Важливим аспектом зростання та розвитку акціонерних товариств є доступ до капіталу. При цьому акціонери, стаючи власниками акціонерного товариства виступають головними постачальниками капіталу. Саме це є головним чинником формування системи корпоративного управління – в обмін на ризик пов'язаний з інвестуванням товариства акціонери отримують певні права.

Право на володіння та передачу акцій, право розподілу остаточного прибутку акціонерного товариства та право на участь в прийнятті корпоративних стратегічних рішень є головними у підвищенні ефективності системи корпоративного управління вітчизняними підприємствами. Порушення таких прав негативно впливає на

розвиток ринку цінних паперів. Класична приватна власність за рахунок розвитку акціонерних відносин та корпоративного управління на засадах соціальної відповідальності бізнесу трансформується і набирає все більше ознак колективного впливу.

Протягом останнього десятиліття практично в усіх розвинутих країнах світу були реалізовані заходи, які спрямовані на подолання недоліків як аутсайдерського, так і інсайдерського корпоративного контролю. Експерти з питань корпоративного управління компанії "McKinsey&Company" вважають, що сьогодні "реформа корпоративного управління є міжнародним явищем" [7, с.19]. На підтвердження цієї тези наводиться інформація про прийняття кодексів корпоративного управління: за останні десять років національні кодекси, що регулюють в тому числі етичні правила управління діяльністю акціонерних товариств, були прийняті у 50 країнах. Деякі країни запровадили ці кодекси вперше, інші – переглянули раніше прийняті кодекси і внесли зміни, які узгодили нові вимоги та бізнесові реалії. Серед цих країн Канада, Франція, Японія, США і Великобританія, тобто розвинуті країни, а також багато країн, ринкова економіка яких тільки формуються або знаходяться на перехідному етапі – Польща, Словаччина, Росія та Румунія.

Якщо проаналізувати прийняті в багатьох країнах кодекси корпоративного управління, то можна виявити спільні риси, які стосуються підвищення прозорості структури власності акціонерного капіталу та здійснення ефективного захисту міноритарних акціонерів і потенційних інвесторів. Ефективна структура власності та контролю повинна відповідати також потребам та особливостям національних ринків цінних паперів, потенційним інвесторам та самим акціонерним товариствам.

Реформування системи корпоративного управління в Україні може мати успіх, лише у випадку розвинутого інституціонального середовища, яке повинно забезпечувати реалізацію національних принципів корпоративного управління. Глобалізація ринків цінних паперів, а також лібералізація зовнішньої торгівлі товарами та послугами створюють умови для зняття відмінностей між аутсайдерською та інсайдерською моделями корпоративного управління. Наприклад, в аутсайдерській моделі корпоративного управління (США, Великобританія) активно змінюються форми корпоративного контролю, а саме інституційні інвестори починають брати активну участь в корпоративному управлінні. Причиною цього послужили корпоративні скандали. Наприклад, в США після серії корпоративних "скандалів" навколо корпорацій Enron, WorldCom, Adelphia Communications та інших, був прийнятий новий закон, який регулює діяльність корпорацій. Сенат США затвердив нові положення про підвищення відповідальності менеджерів акціонерних компаній за порушення правил ведення фінансової звітності. У той же час, інсайдерські моделі корпоративного управління стають більш схожими на аутсайдерські. Наприклад в Японії, у зв'язку з необхідністю виходу компаній на міжнародні ринки, акціонерні товариства "пом'якшують" зв'язки з банками.

Таким чином, в останній період поглиблюється конвергенція систем корпоративного управління, що є прямим результатом процесу глобалізації фінансових ринків. Наприклад, Німеччина конкуруючи з Великобританією за розвиток міжнародного фінансового центру теж лібералізує свою систему корпоративного управління шляхом стимулювання доступу до ринку капіталу і особливо знімає обмеження для крупних та активних іноземних інвесторів. В той час, як США, навпаки, певною мірою обмежує активність міжнародних інвесторів. Японія також активно лібералізує свою фінансову систему. Ні-

мецька та японська системи корпоративного управління мають переваги з точки зору форм корпоративного контролю – прямий моніторинг за діяльністю корпорацій з боку банків та крупних акціонерів. У той час, як в США ринок цінних паперів виконує головну роль в корпоративному контролі, але повний контроль над корпорацією інвестори можуть отримати лише за рахунок витратних способів – злиття та поглинання компаній. Ці висновки цілком стосуються й України, система корпоративного управління якої більшою мірою в даний час тяжіє до інсайдерської. Разом з тим, з кожним роком зростає значення зарубіжних джерел фінансування компаній, а це в свою чергу змушує останніх переходити на нові принципи розкриття інформації про свою діяльність.

Висновки. У перспективі системи корпоративного управління будуть розвиватися еволюційним шляхом за рахунок взаємопроникнення основних елементів обох систем (інсайдерської та аутсайдерської). Це буде безумовно сприятиме розвитку акціонерних товариств та ринку капіталу. Обидві системи корпоративного контролю та управління, які еволюційно формувалися під впливом інституціонального середовища є унікальними і мають свої переваги та недоліки. В європейській моделі корпоративного управління акціонерними товариствами широко поширені механізми, які базуються на етичних та моральних засадах.

Водночас в Україні необхідно розвивати інституційні передумови становлення ефективних механізмів корпоративного управління, формування високого рівня корпоративної культури, соціальної відповідальності та запровадження міжнародних стандартів сталого розвитку корпорацій. Міноритарні акціонери внаслідок розвитку системи корпоративного управління повинні стати "не паперовими", а реальними власниками, що позитивно вплине на становлення соціально-орієнтованої ринкової економіки країни. Отже, в процесі конвергенції систем корпоративного управління, окремі елементи не можуть бути вилучені без негативного впливу на всю систему корпоративного управління. Тому конвергенція систем корпоративного управління повинна відбуватися шляхом розвитку економічних інститутів, і як показує наш аналіз, переважно в бік розвитку аутсайдерської моделі на принципах корпоративної соціальної відповідальності. Разом з тим, ефективна система корпоративного управління передбачає: дотримання внутрішніх та зовнішніх принципів корпоративного управління, збалансовану систему управління корпоративними ризиками та корпоративного контролю, а також дотримання вимог корпоративної соціальної відповідальності. Розвиток соціально-відповідального корпоративного управління пов'язано із такими чинниками, як необхідність виходу публічних акціонерних товариств на фінансові ринки Європи, вимоги фондових майданчиків та запровадження нових фондових індексів на основі критеріїв сталого розвитку, підвищенням ділової репутації компаній, розвиток людського капіталу та продуктивності праці, і на сам кінець – поступальний розвиток компаній у довгостроковій перспективі із урахуванням зростання вартості та ринкової капіталізації.

Список використаних джерел

1. Третьяков М. Конвергенция моделей корпоративного управления // Вопросы экономики. 2004. № 1. – С. 129-140.
2. Кондратьев В.Б. Корпоративное управление и инвестиционный процесс. – М.: Наука, 2003. – 318 с.
3. Котлер Ф., Ненсі Л. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства / Пер. з англ. С. Яринич. – К.: Стандарт, 2005. – 302 с.
4. Хайд А. Корпоративное управление в Европе // Проблемы теории и практики управления. 2002. – №4. – С.95-106.
5. Корпоративное управление в России: есть ли шанс для улучшения? // Институт корпоративного права и управления. – М.: 2001. – 29 с.

6. Румянцев С.А. Українська модель корпоративного управління: становлення та розвиток. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2003. – 149 с.
7. Вартість у корпоративному управлінні // Проект МФК "Корпоративний розвиток в Україні". – К.: Круглий стіл, №7-8, 2004.
8. Джеффри Сакс. Волна корпоративних преступлень в глобальній економіці // Електронний ресурс: Project Syndicate, www.project-syndicate.org. Перевод с англійського – Н. Жданович, 2011 г.
9. Баюра Д.О. Система корпоративного управління в Україні: стан та перспективи розвитку: монографія / Д.О. Баюра // – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2009. – 288 с.

10. Баюра Д.О. Конвергенція систем корпоративного управління в умовах глобалізації / Д.О. Баюра // Фінанси України. – 2008. – №2 (147). – С. 26 – 36.
11. Баюра Д.О., Кутувий О.В. Структурні зміни в корпоративній моделі управління ФРН // Економіка і управління. Науково-практичний журнал. – 2013. – № 2. – С. 107-113.

Надійшла до редакції 05.09.13

Д. Баюра, д-р екон. наук, проф.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ФОРМИРВАННЯ СИСТЕМ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ НА ПРИНЦИПАХ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДНОСТІ

Рассмотрены теоретические и методологические аспекты совершенствования системы корпоративного управления отечественными акционерными обществами на принципах транспарантности, подотчетности и корпоративной социальной ответственности с учетом процессов глобализации и евроинтеграции.

Ключевые слова: корпоративное управление, конвергенция, корпоративная социальная ответственность, глобализация, евроинтеграция

D. Bayura, Doctor of Economics, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

FORMATION OF CORPORATE GOVERNANCE PRINCIPLES FOR SOCIAL RESPONSIBILITY

The theoretical and methodological aspects of perfection of the system of corporate management domestic joint-stock companies are considered on principles of justice, transparency, accountability and corporate social responsibility taking into account globalization.

Keywords: corporate management, convergence, corporate social responsibility, globalization.

УДК 33.009.12:330.341.1
JEL 40.031

В. Лагутін, д-р екон. наук, проф.,
Ю. Ясько, асп.

Київський національний торговельно-економічний університет, Київ

ВПЛИВ КОНКУРЕНЦІЇ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЕКОНОМІКИ

У статті досліджено взаємозв'язок конкуренції, інноваційного розвитку та конкурентоспроможності економіки. Обґрунтовано, що для забезпечення інноваційного розвитку економіки необхідним є створення моделі ефективною конкуренції. Також в статті проаналізовано стан інноваційної активності промислових підприємств в Україні.

Ключові слова: конкуренція; інновація; інноваційний розвиток; конкурентоспроможність економіки.

Постановка проблеми. Необхідність дослідження взаємозв'язку між конкуренцією, інноваціями та конкурентоспроможністю посилюється тепер, коли українська економіка переходить до всебічної модернізації. Світовий досвід свідчить, що тільки інноваційний шлях розвитку може забезпечити здорове конкурентне середовище та підвищення конкурентоспроможності економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема взаємозв'язку інноваційного розвитку та конкуренції досліджувалася у працях відомих економістів, таких як Й.Шумпетер [1], Е.Мейсон, Р.Нельсон, С. Вінтер, Ф.Шерер [2] та ін. Окремі аспекти даної проблематики розглядали у своїх роботах такі вітчизняні науковці, як В.Базилевич, В.Геєць [3], А.Ігнатюк [4], Л.Федулова [5], Г.Филук [6], А.Щербак [7] та ін. В той же час у зв'язку із розгортанням процесу економічної модернізації виникає потреба розглянути проблему взаємозв'язку конкуренції, інноваційного розвитку та конкурентоспроможності економіки більш глибоко.

Метою статті є комплексне дослідження впливу економічної конкуренції на інноваційний розвиток та конкурентоспроможність у контексті прискорення темпів економічного зростання і сприяння вирішенню модернізаційних завдань.

Виклад основного матеріалу. Інноваційний розвиток перетворився в сучасних умовах на один із найважливіших факторів не тільки конкурентоспроможності економіки, але й на одну з головних складових соціально-

економічного розвитку, удосконалення інституційного середовища економіки та задоволення потреб споживачів.

В умовах глобалізації принципове значення для інноваційного шляху розвитку має забезпечення високого рівня конкуренції. Стратегія модернізації економічного розвитку повинна передбачати чітке спрямування конкурентної політики на створення сприятливих умов для інноваційної діяльності.

Внаслідок прискорення впровадження інновацій у високотехнологічних галузях національного господарства виникла конкуренція нового типу – динамічна, яка відповідає критеріям шумпетерівської конкуренції, в основі якої лежить процес творчого руйнування. Інновації в подібних галузях призводять до виникнення нових і майже повного руйнування старих ринків. В свою чергу, кількість інноваційних ринків, для яких характерна динамічна конкуренція, постійно збільшується. Швидкість впровадження інновацій у високотехнологічних галузях не дозволяє говорити про існування рівноваги з незмінним рівнем ринкових часток компаній [8, с. 127].

Одним із найважливіших стимулів для інноваційного розвитку, повинно стати створення умов добросовісної конкуренції у всіх галузях економіки. Саме завдяки конкурентній боротьбі суб'єкти господарювання змушені розробляти та впроваджувати нововведення у вигляді нових видів продукції та послуг, інноваційних технологій, соціально-економічних та організаційно-технічних рішень виробничого, фінансового, комерційного, адмі-